

Marta Przygoda-Stelmach

Brochów to nie tylko Chopin

„Na prawym brzegu bagnistej Bzury rozciąga się pas urodzajnej ziemi, a sama natura uczyniła to miejsce bezpiecznym”. To jedno zdanie z opracowania ks. Zbigniewa Skietczyńskiego „Dawny Brochów” najlepiej oddaje klimat i charakter Brochowa. Nic więc dziwnego, że miejsce to przyciągało do siebie poprzez stulecia wielkie i nietuzinkowe postaci, które wpływały na losy miejscowości, a czasami i całej ziemi brochowskiej.

Pierwszy drewniany kościół został zbudowany w Brochowie przed 1113 r. z fundacji książąt mazowieckich, za panowania Władysława Hermana¹. W pierwszej połowie XII w. Brochów stał się własnością Rycerza z rodu Powatów Żyro, który był wojewodą Mazowsza i Kujaw na dworze Bolesława Kędzierzawego². Dobra brochowskie stały się następnie własnością klasztoru kanoników regularnych w Czerwińsku, za sprawą Olta, który był synem rycerza Żyro. Kanonicy posiadali prawo do gospodarowania Brochowem przez niemal 150 lat. Wzmianki o obecności tego zakonu na ziemi brochowskiej pochodzą z ok. 1198 i 1222 r.³ Około 1300 r. kanonicy wymienili Brochów na wieś Piotrowo z arcybiskupem Jakubem Świnką. Na skutek kolejnych nadań i zamian Brochów trafił do księcia Bolesława II, który dokumentem wydanym w Czerwińsku 4 kwietnia 1304 r. wymienił go na wieś nad Liwem z rycerzem Janem Sówką⁴. Jan Sówka i jego potomkowie rozpoczęli epokę rodu Brochowskich, którą należy kojarzyć przede wszystkim z budową murowanego

¹ J. Nowacki, *Archidiecezja poznańska*, Poznań 1964, s. 510.

² M.S. Szacherska, *Zbiór dokumentów i listów miasta Płocka 1065-1495*, Warszawa 1975, t. 1 s. 6,11.

³ J. Nowacki, op. cit., s. 510.

⁴ E. Suchodolska, *Regesty dokumentów mazowieckich z lat 1248-1345*, Warszawa 1980, s. 53-55.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizację pozarządowe w 2014 roku.

VI Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej

Sochaczew, 25 października 2014r.

kościół w 1351r. i jego przebudową w latach 1551-1561 według projektu Jana Baptysty Wenecjanina⁵. W 1661 r. Brochów został ostatecznie przejęty przez Olbrachta Adriana Lasockiego, męża Agnieszki Brochowskiej⁶. Lasoccy administrowali dobrami nad Bzurą do lat trzydziestych XX w.

Dzisiaj Brochów kojarzony jest przede wszystkim z rodziną Chopinów, którzy upodobałi sobie Bazylikę brochowską i związali z nią najważniejsze uroczystości rodzinne, takie jak ślub Tekli Justyny Krzyżanowskiej i Mikołaja Chopina 28 czerwca 1806 r., chrzest Fryderyka Chopina 23 kwietnia 1810 r. i ślub siostry kompozytora Ludwiki Chopin z Józefem Kalasantym Jędrzejewiczem 22 listopada 1832 r. Brochów już na zawsze będzie związany z tą niezwykłą rodziną, która dała nie tylko Polsce, ale i całemu światu, jednego z najwybitniejszych muzyków w dziejach ludzkości. Należy również podkreślić, że Brochów zyskał na obecności Chopinów i stał się dzięki temu jeszcze bardziej znany i doceniany. Ale czy tylko Chopinowie zasługują na jedne z pierwszych miejsc w dziejach Brochowa?

Na początek należałoby cofnąć się do XVII w., który przeszedł do historii, jako wiek wojen i był jednym z najtrudniejszych okresów w dziejach narodu polskiego. Żył wtedy jeden z najbardziej znanych, ale i też najbardziej niejednoznacznych przedstawicieli rodu Brochowskich – Adam Brochowski. Nasz bohater był synem Piotra Brochowskiego i Katarzyny Radziejowskiej herbu Junosza, a tym samym siostrzeńcem Hieronima Radziejowskiego, poplecznika króla szwedzkiego i jednego z inicjatorów zdrady szlachty polskiej pod Ujściem⁷. Urodził się ok. 1600 r., a zmarł w 1658 r. W Herbarzu Bonieckiego wymieniany jest jako pisarz ziemski zakroczymski (1632), chorąży sochaczewski (1647), poseł liwski na sejm elekcyjny (1648) i wreszcie kasztelan sochaczewski (1655)⁸. Rola, jaką przyszło mu odegrać w historii Najjaśniejszej Rzeczypospolitej podczas potopu szwedzkiego (1655-1660), jest do dzisiaj analizowana i poddawana pod dyskusję przez historyków.

⁵ J. Bartoszewicz, *Brochów*, „Tygodnik Ilustrowany”, 1860, nr 36, s. 329; M. Stefanowski, *Na marginesie katalogu Archidiecezji Warszawskiej z roku 1935*, „Studia Theologica Varsaviensia”, R.30, 1992, nr 1, s. 220.

⁶ F. Mincer, *Lasocki Olbracht Adrian (1631-1693)*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, red. B. Leśnodorski, Wrocław 1992, t. 16, s. 544-545.

⁷ M. Markiewicz, *Historia Polski 1492-1795*, Kraków 2006, s. 524-527.

⁸ A. Boniecki, *Herbarz polski : wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*, Cz. 1 t. 2, Warszawa 1900, s. 123.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizację pozarządowe w 2014 roku.

VI Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej

Sochaczew, 25 października 2014r.

Adam Brochowski, nazywany stronnikiem i przyjacielem Radziejowskiego, znalazł się w szeregach pospolitego ruszenia przy boku Jana Kazimierza. Monarcha obdarzył kasztelana sochaczewskiego niezwykłą misją. Wystąpił go 8 września 1655 r. spod Wolborza jako swego posła do Karola X Gustawa. 9 września 1655 r. Adam Brochowski wygłosił patetyczną mowę przed królem szwedzkim w imieniu króla Jana Kazimierza, kiedy ten wkraczał na Wawel⁹. Przy wejściu do katedry Adam Brochowski przywitał Karola Gustawa takimi oto słowami (fragment): „Dla wielu może wyda się to za późno, mnie się jednak zdaje, że dla tych ziem, tylą klęskami skolatanych, dla tych pokrewnych Królów, dla tych stron mordujących się wzajem z podniesionem żelazem, czas, aby z łaską Bożą nastąpiło pojednanie. [...] O Królu bądź umiarkowany, a ponieważ nie możesz wszystkich podbić, pomyśl o tem, kogo masz za przyjaciół przysposobić”¹⁰. Według Brchowskiego król polski ma jeszcze możliwość prowadzenia walk. Przestrzegając Karola Gustawa, że sąsiednie państwa nie będą patrzyły obojętnie na wzrost potęgi Szwecji, a losy wojny są zmienne i zależą od Boga¹¹.

Postawa Adama Brochowskiego nie jest jednoznaczna. Według Adama Kerstena osoba posła była fatalnie wybrana, gdyż Brochowski miał stały kontakt z Radziejowskim, a ten przekazywał królowi szwedzkiemu nawet swoją prywatną korespondencję m.in. tą którą prowadził z Brochowskim. Dzięki temu król szwedzki doskonale wiedział o jego poselstwie i chęci pertraktacji ze strony Jana Kazimierza¹². Można również spotkać się z opinią, iż Radziejowski zdołał przekonać Brochowskiego, iż należy poddać się kapitulacji, gdyż wszystko zostało stracone. W ten sposób chciał mieć jeszcze większy wpływ na poselstwo swego siostrzeńca. Przeczy temu stwierdzeniu mowa Brochowskiego, która ewidentnie stawia króla w świetle obrońcy kraju i tego, który pokłada nadzieję w prawości i waleczności swego narodu¹³.

⁹ W. Majewski, *Poddawanie się Szwedom w Koronie w 1655 r.*, „Fasciculi Historici Novi”, 2007, t.8, s. 109.

¹⁰ *Mowa Brochowskiego do Karola Gustawa*, w: „Historja polska od śmierci Władysława IV aż do pokoju oliwskiego, czyli dzieje panowania Jana Kazimierza od 1648 do 1660 r.”, t. 2, Petersburg, Mohylew 1855, s.31-34.

¹¹ W. Majewski, op. cit, s. 109.

¹² A. Kersten, *Szwedzi pod Jasną Górą 1655*, Warszawa 1975, s. 49.

¹³ W. Majewski, op. cit, s. 109.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizację pozarządowe w 2014 roku.

VI Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej

Sochaczew, 25 października 2014r.

Mowa Adama Brochowskiego stała się bardzo popularna i odbiła się szerokim echem w okupowanej już wtedy Rzeczypospolitej. Świadczyć może o tym fakt, że została wydana w formie druku ulotnego w języku niemieckim (Hamburg) i łacińskim (Kraków) w 1656 r. Przemowa była również wielokrotnie przedrukowywana i cytowana w późniejszych kronikach lub opracowaniach, podejmujących tematykę potopu szwedzkiego.

Z XVII w. przenosimy się w drugą połowę XVIII w. W czasach saskich jednym z czołowych poetów tego okresu był Józef Minasowicz, bliski współpracownik braci Załuskich, redaktor „Monitora”. Mało jednak osób wie, że jego stryjeczny brat – Ignacy Minasowicz – był proboszczem brochowskim w latach 1765-1776. Z pochodzenia był Ormianinem. Posiadał tytuł doktora obojga praw i był asesorem sądów referendarskich. Był kanonikiem kapituły warszawskiej. W 1715 r. przyjął święcenia przy Ołtarzu św. Rocha w kościele św. Krzyża w Warszawie, w święto tegoż patrona (należy mniemać, że był to 16 sierpnia). Zrządzenie losu sprawiło, że 50 lat później w 1765 r. obchodził jubileusz kapłaństwa (odprawił *prymicje powtórne*) w kościele św. Rocha w Brochowie, ale już jako proboszcz brochowski. Zmarł 23 stycznia 1776 r. w wieku 85 lat (wynikałoby z tego, że urodził się w 1691 r.)¹⁴. Trzeba przyznać, że jak na czasy, w których żył, jego wiek mógł robić wrażenie.

Ks. Minasowicz posiadał rodzinną kamienicę na Starym Mieście w Warszawie i tam mieszkał. Jego wpisy do ksiąg metrykalnych są bardzo rzadkie. Wiadomo, że był jakiś czas na parafii w 1770 r., gdyż 20 maja pobłogosławił małżeństwo Józefa Łączyńskiego, cześnika bractawskiego i Józefy Lasockiej, chorążanki sochaczewskiej. Świadcami byli Antoni Łączyński, podsędek gostyński, Adam Lasocki, stolnik sochaczewski i brat panny młodej oraz Andrzej Bartoszewski, notariusz gostyński¹⁵.

Kolejną postacią, którą warto, a nawet trzeba przedstawić jest Roch Lasocki, który połączył losy Brochowa z patriotycznym zrywem polskiej szlachty XVIII w., a

¹⁴ S. Barącz, *Żywoty sławnych Ormian w Polsce*, Lwów 1865, s. 205.

¹⁵ Archiwum parafialne Bazyliki św. Jana Chrzciciela w Brochowie (dalej: APB), *Akt małżeństwa nr 2782 Józefa Łączyńskiego i Józefy Lasockiej z 20 maja 1770 r.* w: Księga metrykalna 1767-1805, k. 36.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizację pozarządowe w 2014 roku.

VI Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej

Sochaczew, 25 października 2014r.

mianowicie konfederacją barską¹⁶. Roch Lasocki żył w latach 1741-1791. Był synem Pawła Lasockiego, chorążego sochaczewskiego i Barbary Wilkowskiej. Razem z Kazimierzem Pułaskim uczęszczał do księży teatynów w Warszawie, a następnie odebrał solidne wychowanie od jezuitów w Warszawie. Retoryki uczył go sam Franciszek Bohomolec. Wielokrotnie postował na sejmy z ramienia ziemi sochaczewskiej. W momencie powołania konfederacji barskiej złożył urząd miecznika sochaczewskiego i latem 1768 r. został jej aktywnym członkiem: w Dreźnie zabiegał o zgodę Karola Chrystiana Józefa Wettyna na objęcie korony polskiej, a w Stambule (Konstantynopolu) został oficjalnym przedstawicielem konfederacji. Po powrocie do kraju uzyskał przebaczenie króla, a ten mianował go nawet szambelanem królewskim. Zmarł w Warszawie 7 dni po uchwaleniu Konstytucji 3 Maja, 10 maja 1791 r. Został pochowany w kościele brochowskim na terenie swoich dóbr¹⁷.

Roch Lasocki bywał w dobrach brochowskich, o czym mogą świadczyć wpisy w księdze metrykalnej parafii Brochów z drugiej połowy XVIII w., gdzie Lasocki był ojcem chrzestnym dla kilku dzieci z Brochowa. Ponadto, w Brochowie urodziła się córka Lasockiego, której na chrzcie nadano imiona Prakseda, Józefa, Antonina, Anna, Magdalena. Ojcem chrzestnym był Antoni Lasocki, kasztelan gostyński i Apolonia Lasocka¹⁸.

Z tematyki konfederacji barskiej przenosimy się do kolejnego zrywu niepodległościowego – powstania kościuszkowskiego. W okresie insurekcji dzierżawcą dóbr brochowskich był Melchior Szajowski. 20 września 1794 r. został mianowany przez samego Tadeusza Kościuszkę pełnomocnikiem rządu powstańczego na terenie ziemi sochaczewskiej. Funkcję przejął od Józefa Wybickiego, który razem z Generałem Dąbrowskim ruszył na pomoc Wielkopolsce. Najprawdopodobniej, powierzenie tego stanowiska miało miejsce w samym

¹⁶ Konfederacja barska 1768-1772, był to zbrojny związek szlachty polskiej przeciwko królowi Stanisławowi Poniatowskiemu i mieszanemu się Imperium Rosyjskiemu w sprawy polskie, zawiązany 29 lutego 1768 r. w Barze na Podolu, w obronie Rzeczypospolitej i wiary katolickiej; przez niektórych uważane za pierwsze polskie powstanie niepodległościowe (M. Markiewicz, op.cit, s. 661-666).

¹⁷ W. Szczygielski, *Lasocki Roch (1741-1791)*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, red. E. Rostworowski, Wrocław 1971, t. 16, s. 545-547.

¹⁸ ABP, *Akt urodzenia nr 1039 córki Rocha Lasockiego z 30 sierpnia 1786 r.* w: Księga metrykalna 1767-1805, k. 94.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizację pozarządowe w 2014 roku.

VI Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej

Sochaczew, 25 października 2014r.

Brochowie. Można tak przypuszczać, gdyż nominacja Szajowskiego i wizyta wojsk powstańczych w Brochowie zbiegają się w tym samym czasie. Zachował się pierwszy raport czynności Szajowskiego z 1794 r. Co ciekawe, w raporcie tym występuje nie tylko jako pełnomocnik ziemi sochaczewskiej, ale i powiatu mszczonowskiego. Szajowski zwracał uwagę, że pilnie potrzebuje furazu i żywności dla wojska, stacjonującego w Brochowie i okolicach. Przy okazji zapewnił, że żaden powstaniec z jego terenu nie przestanie walczyć, dopóki nie wyzwoli ojczyzny z niewoli nieprzyjaciela. Rada Najwyższa Narodowa odpowiedziała, że wyznaczy specjalnego komisarza, który będzie kontrolował i organizował wszelkie potrzebne środki pomocy dla wojsk powstańczych¹⁹.

Początek XIX w. przyniósł terenom Mazowsza nową rzeczywistość – zabór pruski, a potem rosyjski, wojnę Napoleona i wreszcie kolejny zryw niepodległościowy, czyli powstanie listopadowe. W tych trudnych i burzliwych czasach 22 grudnia 1811 r. przyszedł na świat w Brochowie Juliusz Marylski. Był on synem Piotra Marylskiego (dzierżawcy brochowszczyzny) i Katarzyny z Cybulskich²⁰.

Zastąpił jako uczestnik powstania listopadowego w randze podporucznika. Należał do korpusu Józefa Dwernickiego i razem z nim brał udział w bitwie pod Boremlem (18-19 kwietnia 1831). Pod koniec kwietnia 1831 r. przedostał się razem z Dwernickim do Galicji, ale został tam internowany przez Austriaków. W maju udało mu się zbiec z Mszany Dolnej i wrócić do Królestwa. Tam został włączony w szeregi 1 Pułku Jazdy Augustowskiej. W październiku przedostał się do Prus razem z gen. Maciejem Rybińskim, ale tam został znowu internowany. Po upadku powstania trafił ostatecznie do Krakowa i spędził tam pięć lat. W 1836 r. władze austriackie kazały mu opuścić Galicję. W marcu 1836 r. przybył do Paryża. Mieszkał w Bordeaux, gdzie w 1837 r. wstąpił do Braterskiego Związku Polaków. W październiku 1838 r. przeprowadził się do Lyonu. W 1840 r. został przyjęty do Towarzystwa Historyczno-Literackiego, a w 1862 r. Stowarzyszenia Podatkowego. Jego pierwszą żoną była

¹⁹ L. Nawrocki, *Kalendarium wydarzeń historycznych na ziemi sochaczewskiej*, Sochaczew 2000, s. 27; *Akty powstania Kościuski. T. 2, Protokół i dzienniki Rady Zastępczej Tymczasowej i Rady Najwyższej Narodowej / Cz. 2*, wyd. Szymon Askenazy i Włodz. Dzwonkowski, Kraków 1918, s. 2013.

²⁰ APB, Akt urodzenia nr 141 Juliusza Marylskiego z 22 grudnia 1811 r. w: *Księga metrykalna 1811 r.*, k. 36.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizację pozarządowe w 2014 roku.

Szkołka Henriette O'Brien Thomson, z która miał synów Artura Roberta i córkę Blanche. Ożenił się powtórnie z Florentine Leesen. Zmarł 22 kwietnia 1888 r. w Brukseli²¹.

Jedną z najciekawszych działalności Marylskiego we Francji było prowadzenie księgarni i drukarni polskiej, która pełniła również funkcję biblioteki. Marylski nabył ją 1 października 1839 r. od Eustachego Januszkiewicza i Aleksandra Jełowickiego²², którzy założyli ją w 1833 r. i była to pierwsza tego typu placówka w Paryżu. Księgarnia Marylskiego znajdowała się przy ulicy Marais Saint-Germain no 17 i wydawała m.in. dzieła Słowackiego. Nazwisko Marylski widnieje na karcie tytułowej „Lilii Wenedy” wydanej w 1840 r.²³ W Bibliografii Estreichera widnieje jako autor Katalogu Księgarni Polskiej w Paryżu, wydanego 1 listopada 1939 r.²⁴

Powróćmy jednak z Paryża do Brochowa, aby zaprezentować kolejną postać, która miała wpływ nie tylko na stan swoich dóbr, ale i na życie społeczno-religijne mieszkańców Brochowa. Władysław Lasocki, który żył w latach 1824-1882, był synem właściciela dóbr brochowskich Józefa Gabriela Lasockiego i Józefy Czarnieckiej z Czarnicy h. Łódzia. Władysław Lasocki po zakończeniu sprawowania urzędu sędziego pokoju w Błoniu, wstąpił w późnym wieku do zakonu jezuitów, przeznaczając swój majątek na cele charytatywne²⁵. Pod koniec swojego życia został przełożonym klasztoru jezuitów w Łańcucie, który za jego czasów rozkwitł i rozbudował się. Zmarł 7 lutego 1882 r. w wieku 58 lat w Łańcucie, na skutek zapalenia płuc, którego dostał w wyniku przeziębienia, nabytego podczas słuchania spowiedzi²⁶.

Z perspektywy historii Brochowa postać Władysława Lasockiego jest o tyle ważna, gdyż był on inicjatorem i jednym z założycieli Bractwa św. Rocha przy kościele w Brochowie. Potwierdza to do dzisiaj zachowana „Księga Bractwa, czyli Konfraterni św. Rocha parafii Brochów”, prowadzona w latach 1854-1881. Statut,

²¹ R. Bielecki, *Słownik biograficzny oficerów powstania listopadowego*, t. 3, Warszawa 1998, s. 111.

²² *Kronika Emigracji Polskiej*, t. 7, Paryż 1838-1839, s. 304.

²³ M.J. Rymkiewicz, *Słowacki-encyklopedia*, Warszawa 2004, s. 259-260, 265.

²⁴ K. Estreicher, *Bibliografia polska XIX stulecia*, t. 3, Kraków 1876, s. 78.

²⁵ T. Żychliński, *Złota księga szlachty polskiej*, Poznań 1880, t.2, s. 170.

²⁶ S. Załęski, *Jezuici w Polsce. Jezuici w Polsce porzeczowej 1773-1905*, Kraków 1906, t. 5, cz. 2, s. 897.

VI Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej

Sochaczew, 25 października 2014r.

który nosi tytuł „Cel i obowiązki Bractwa czyli Konfraterni Świętego Rocha przy tymże Kościele” zawiera datę założenia bractwa w parafii, a mianowicie 12 listopada 1854r. Pod datą założenia zostali wpisani również pierwsi członkowie konfraterni brochowskiej wśród których na pierwszym miejscu widnieje Władysław Lasocki²⁷.

Brochów poprzez osoby związane z naszym regionem brał udział w takich wydarzeniach jak insurekcja kościuszkowska, czy powstanie listopadowe, więc nie powinno nikogo dziwić, że następna osoba związała Brochów z powstaniem styczniowym. Tą osobą był Seweryn Chłopicki (ur. ok. 1838 r.). Seweryn Chłopicki był wójtem gminy Brochów i w okresie powstania styczniowego pełnił obowiązki organizatora pierwszego okręgu powstańczego powiatu sochaczewskiego. Jego postawa przyczyniła się do popierania i rozwoju powstania na naszym terenie. Władze rosyjskie skazały go 4 stycznia 1864 r. na pozbawienie szlachectwa, utratę wszelkich praw stanu i powieszenie. Na szczęście, kilka dni później, karę śmierci zamieniono na dwanaście lat ciężkich robót w kopalniach nerczyńskich²⁸.

Seweryn Chłopicki pomimo trudnej sytuacji umiał radzić sobie na obczyźnie. W 1866 r. przebywał w Aleksandrowsku i Akatui. Ostatecznie osiedlił się w Irkucku i tam założył rodzinę. Zajmował się tam początkowo wyrobem wędlin. Przez wiele lat pracował na Kolei Zabajkalskiej, gdzie w 1911 r. wysłużył emeryturę. W godzinie swojej śmierci (1913 r.) miał odmówić przyjęcia księdza i według relacji świadków został przez to pochowany w skandalicznych warunkach²⁹.

Pod koniec XIX w., w 1878 r., trafił do Brochowa skromny ksiądz, który miał na zawsze zmienić losy małej miejscowości na Mazowszu. Kapłanem tym był ks. Tomasz Bielawski, który nie wiedział, czego 68 lat temu dokonał jego czcigodny poprzednik – ks. Jan Duchnowski. To ks. Bielawski odnalazł w archiwum parafialnym wpis w księdze metrykalnej, który świadczył o tym, że Fryderyk Chopin został ochrzczony w Brochowie. Następnie treść aktu urodzenia Chopina opublikował w styczniu 1893 r. w

²⁷ APB, *Księga Bractwa, czyli Konfraterni św. Rocha parafii Brochów, 1854-1881*, k. 1, 3-3v.

²⁸ H. Cederbaum, *Powstanie styczniowe : wyroki Audytoriatu Polowego z lat 1863, 1864, 1865 i 1866*, Warszawa 1917, s. 52.

²⁹ *Powstanie styczniowe i zesłańcy syberyjscy : katalog fotografii ze zbiorów Muzeum Historycznego m. st. Warszawy. Cz. 2. Zesłańcy syberyjscy*, oprac. E. Kamińska, Warszawa 2005, s. 279.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizację pozarządowe w 2014 roku.

dwóch warszawskich gazetach - w „Echu Muzycznym” i „Słowie”³⁰. Odkrycie ks. Bielawskiego odbiło się szerokim echem. Wspominał chociażby o tym nr 19 „Dziennika Poznańskiego” z 24 stycznia 1893 r. Ks. Bielawski w swoim liście do redakcji dziennika chciał sprostować błędną datę urodzenia Chopina, a mianowicie 2 marca 1809 r. „to tak w życiorysach sławnych mężów przez K. Wł. Wójcickiego (Warszawa 1891), jako też i w artykułach dziennikarskich”³¹. Poprzez podanie daty z metryki brochowskiej - 22 lutego 1810 r. - ks. Bielawski nie skończył dyskusji nad datą urodzenia tego wybitnego kompozytora, gdyż rodzina podawała 1 marca 1810 r., jako prawidłową datę narodzin Fryderyka.

Ks. Tomasz Bielawski był nie tylko orędownikiem lokalnej historii, ale i gorliwym kapłanem, który przedkładał interesy wiernych i Kościoła nad nakazy władz zaborczych. 17 kwietnia 1897 r. ks. Tomasz Bielawski, jako proboszcz parafii Brochów w powiecie sochaczewskim guberni warszawskiej, zapłacił 25 rubli kary za to, że pozwolił spełniać czynności kościelne świeżo wyświęconemu kapłanowi, który nie uzyskał dotąd zgody rządu na żadne stanowisko parafialne. Drugi raz naraził się władzom powiatu w 1903 r., kiedy to wziął udział we wspólnych rekolekcjach kapłańskich u dziekana sochaczewskiego ks. Franciszka Sadowskiego, które nie było zgłoszone u lokalnych władz. Na mocy decyzji z 10 lutego 1903 r. zapłacił 50 rubli kary³².

W XX w. jednym z najbardziej znanych proboszczów brochowskich jest ks. Czesław Oszkiel, który zmagał się trudem odbudowy kościoła po I wojnie światowej. W historii Brochowa mniej podkreśla się rolę i trud restauracji kościoła po zniszczeniach II wojny światowej, który były co prawda mniejsze, ale w znaczny sposób naruszyły kondycję Bazyliki brochowskiej. Z tą trudną powojenną rzeczywistością musiał sobie poradzić ks. Stefan Kankiewicz. Przybył on do Brochowa 27 września 1946 r.³³ Został kościół z poodpadanymi tynkami i kasetonami wewnątrz,

³⁰ P. Myślakowski, A. Sikorski, *Chopinowie: krąg rodzinno-towarzyski*, Warszawa 2005, s. 80.

³¹ T. Bielawski, *Data urodzenia Fryderyka Chopina*, „Dziennik Poznański”, R. 35, 1983, nr 19, s. 4-5.

³² F.P. Kubicki, *Bojownicy kapłani za sprawę Kościoła i ojczyzny w latach 1861-1915 : materiały z urzędowych świadectw władz rosyjskich, archiwów konsystorskich, zakonnych i prywatnych. Cz. 1, Dawne Królestwo Polskie. T. 1, Okólniki rządu rosyjskiego, krępujące wolność Kościoła, diecezje: kielecka i kujawsko-kaliska, Sandomierz 1933, s. 344.*

³³ APB, *Kronika rzymsko-katolickiej parafii św. Rocha w Brochowie 1946-1974*, k. 1.

VI Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej

Sochaczew, 25 października 2014r.

oknami pozabijanymi deskami i wszechobecnymi zaciekami. W najgorszym stanie była dzwonnica, która miała niemal kompletnie zawaloną jedną ścianę. Mur obronny okalający kościół miał kilkanaście wyrw, a jego brama wejściowa była niemalże doszczętnie zrujnowana. Z dwóch baszt od strony rzeki Bzury praktycznie nic nie zostało³⁴. Budynek gospodarcze zostały spalone w 1939 r. W ruinach plebani ówczesny organista trzymał swoje świnie, krowy i kury. Ks. Kankiewicz musiał przez jakiś czas mieszkać zatem w tzw. organistówce, gdzie panował grzyb i żaden pokój nie był przystosowany do potrzeb ich nowego mieszkańca³⁵.

Nowy proboszcz musiał również wyprostować sytuację archiwum parafialnego, czyli wszystkich ksiąg kancelaryjnych potrzebnych do codziennej pracy. Trafiły one do prywatnego mieszkania i ks. Kankiewicz musiał je odzyskiwać w asyście czterech milicjantów. Niestety, wśród odzyskanych ksiąg i dokumentów, ks. Kankiewicz nie odnalazł przedwojennych kronik parafialnych, co śmiało można uznać za jedną z największych strat dla historii parafii³⁶.

W tak skrajnie trudnych warunkach ks. Kankiewicz musiał na nowo zorganizować życie parafii. Nowy gospodarz miał największe trudności z zwózką materiałów budowlanych: drewna, piachu, żwiru, wapna, cementu, cegły, dachówki i szkła. Problem skończył się w momencie, gdy ks. Kankiewicz zakupił jedną parę koni, umieścił je w prowizorycznej szopie i sam zaczął zwozić potrzebne materiały. Główne prace budowlane wykonano w 1947 i 1948 r.³⁷

Jednocześnie z remontem kościoła zaczęto budowę budynków gospodarczych (budynek dla inwentarza, spichlerz, wozownia, drwalka, stodoła)³⁸. Nowa plebania została ukończona w 1949 r.³⁹ Za czasów obecności ks. Kankiewicza miała miejsce w parafii elektryfikacja Brochowa. Instalację w kościele podłączono

---

³⁴ APB, Kronika k. 1.

³⁵ Ibidem, k. 2.

³⁶ Ibidem k. 2-3

³⁷ Ibidem, k. 5.

³⁸ Ibidem, k. 6

³⁹ Ibidem, k. 8.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizację pozarządowe w 2014 roku.

VI Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej

Sochaczew, 25 października 2014r.

do linii ogólnodostępnej. Przed elektryfikacją prąd wytwarzany był za pomocą agregatora spalinowego, który był prywatną własnością ks. Kankiewicza⁴⁰.

Pomimo ogromnego wkładu w ponowną odbudowę świątyni brochowskiej i organizację życia parafialnego, ks. Stefan Kankiewicz oszedł z parafii na początku 1958 r.⁴¹

Adam Brochowski, ks. Ignacy Minasowicz, Roch Lasocki, Melchior Szajowski, Juliusz Marylski, Władysław Lasocki, Seweryn Chłopicki, ks. Tomasz Bielawski i ks. Stefan Kankiewicz to dziewięć niezwykłych osobowości, które swoją działalnością wpływały nie tylko na dzieje polityczne Brochowa, ale i na jego życie społeczno-religijne. Wybrane osoby stanowią jednak tylko skromną reprezentację postaci, które warto by było przedstawić i wymienić. Reasumując, Fryderyk Chopin, pomimo ogromnego wkładu i pożytku, jaki przyniósł miejscu, w którym został ochrzczony, nie musi być jedyną osobą w historii Brochowa, o której należy mówić. W ciągu stuleci Brochów miał honor gościć w swoich progach wielkie osobowości, które przybyły do miejscowości lub po prostu się w niej urodziły i wychowały. Mam nadzieję, że ten krótki przegląd „panteonu sław Brochowa” już na zawsze odmieni postrzeganie historii tego bezpiecznego miejsca na prawym brzegu bagnistej Bzury.

---

⁴⁰ APB, Kronika. k. 20.

⁴¹ Ibidem, k. 25.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizację pozarządowe w 2014 roku.

